

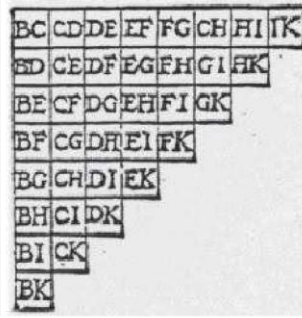
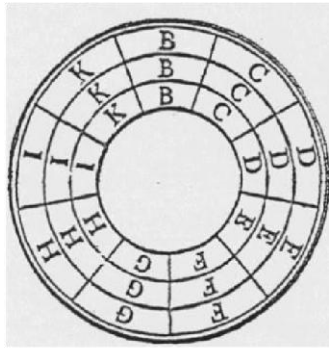
Dr.habil CZAKÓ Kálmán PhD a
PREVENCIÓS szakosztály korábbi elnöke
egyetemi docens, neveléstudomány

KRITIKAI GONDOLKOZÁS

Arisztotelész (Kr.e. 382-322), Porphyrius (232-304), Boethius (480-524), Abaelardus (1079-1142), Lullus és sokan mások a logika, a filozófia, a tudomány művelőiként nem elvont és életidegen problémák megoldásán gondolkoztak, hanem az ember gondolkozásának és igazságkeresésének módját, többek között az életre vonatkozó kérdések megválaszolásának útját, a gyakorlati kérdések helyes megoldását, a természet dolgainak feltárásmódját is kutatták, a megismerés téves útjainak kiküszöbölésére is törekedtek. Munkásságuk eredménye egyfajta 'hírüladás', melyet az emberiség gondolkozásának közös kincsévé tettek. A logika, a kritika, a dialektika művelése munkásságuk része. A szavak értékét a közlendő tartalmak átadásában nem lehet eléggé hangsúlyozni akkor, amikor a szavakkal való bánásmód, a szóhasználat minőségi leromlása a tartalmi közlés degradációjával jár együtt, megkérdőjelezve a kommunikáció pontos tartalmát, ennél fogva hitelességét és a tanítás/tanulás folyamatának hatékonyságát. Eszközökre át nem helyezhető felelősség hordozójaként az ember a kommunikatív tartalmak hasznosításában olyan tranzakciók részese, melyben a személyes egyéni és a közösségi vonatkozások elválaszthatatlanok tőle. A digitális kommunikáció világában, a médiák hatalmi közegében a gondolkozás, illetve a rá vonatkozó 'kritikai gondolkozás' megmarad igazi emberi feladatnak. A gondolkozás

²⁷ KOROKNAI Zsolt illusztrációja: Gondolkozás

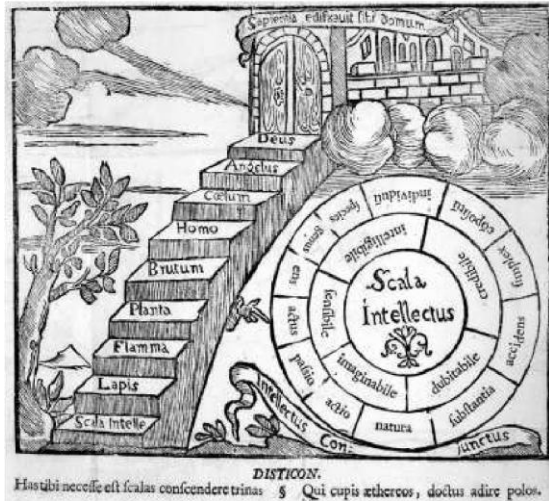
és a felelős emberi cselekvés nem valamiféle kidobható 'emberi találmány', hanem mindenkori emberi feladat.

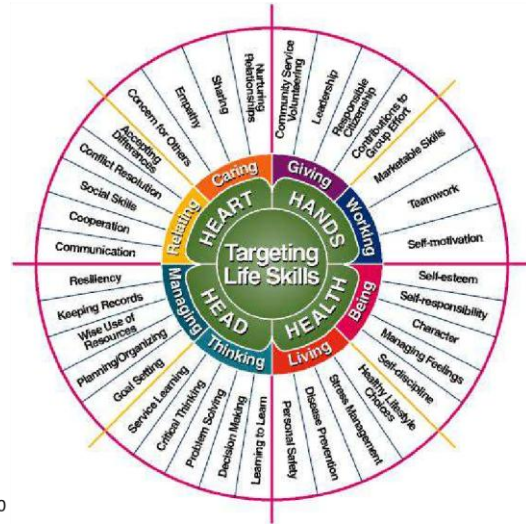
28

29

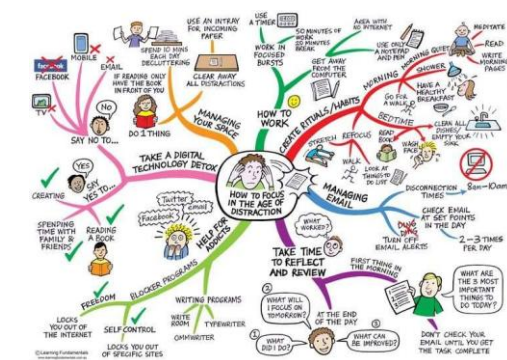
30

²⁸ <https://dvoetochie.wordpress.com/2010/11/23/%D0%BC%D0%BE%D1%88%D0%B5-%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%8C-%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%B4-%D0%BB%D1%83%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D0%B9-%D0%B8-%D1%8D%D0%BA%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5/>

²⁹ https://www.google.hu/search?q=Lullus&tbm=isch&imgil=kNBd-NnRNH8hhM%253A%253BP6-xHzNZvJIAeM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.heiligen.net%25252Fheiligen%25252F10%25252F16%25252F10-16-0787-lullus_0.php&source=iu&pf=m&fir=kNBd-NnRNH8hhM%253A%25252CP6-xHzNZvJIAeM%252C_&biw=1229&bih=851&ved=0CE0Qyjc&ei=PqyLVbqAJ8f4ywP8gp9Y&usg=__D7oBC-TepcmgeG_PeK4OGUHeoO4%3D#imgcr=9XZ297kgzaz2DM%253A%3BRoNs3HjoWkgJ_M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.jaist.ac.jp%252F~g-kampis%252FActiveP%252Ffarsmagna.gif%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.jaist.ac.jp%252F~gkampis%252FActiveP%252FActivePerception.html%3B414%3B414&usg=__D7oBC-TepcmgeG_PeK4OGUHeoO4%3D

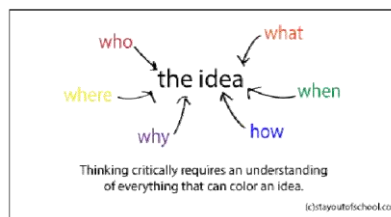
³⁰ Raymundus Lullus (1232 - June 29, 1315)
https://www.google.hu/search?q=Lullus&tbm=isch&imgil=kNBd-NnRNH8hhM%253A%253BP6-xHzNZvJIAeM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.heiligen.net%25252Fheiligen%25252F10%25252F16%25252F10-16-0787-lullus_0.php&source=iu&pf=m&fir=kNBd-NnRNH8hhM%253A%25252CP6-xHzNZvJIAeM%252C_&biw=1229&bih=851&ved=0CE0Qyjc&ei=PqyLVbqAJ8f4ywP8gp9Y&usg=__D7oBC-TepcmgeG_PeK4OGUHeoO4%3D#imgcr=LLwkZNELsB9ozM%253A%3B7aw89r9fk5r8nM%3Bhttp%253A%252F%252Ffse.niaes.afrc.go.jp%252Fminaka%252Ffiles%252Fimage2014%252FLullusScalaIntellectus.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Ffse.niaes.afrc.go.jp%252Fminaka%252Fdiary2014-01.html%3B400%3B362&usg=__D7oBC-TepcmgeG_PeK4OGUHeoO4%3D

3133

32

34

A helyes gondolkodás kimunkálása az egyéni és közösségi követelmények teljesítése érdekében alapvető. A kommunikációt megelőzően, azzal egy időben és azt követően van tennivalónk. Az egyetemes kultúra egészében, illetve az európai kultúrában kezdetektől fogva megtaláljuk az erre utaló törekvést. A kritika tudományának fejlődése³⁵ bizonyítja, hogy a tudatosság foka növekedett, de egyúttal azt is láthatóvá teszi, hogy a gondolkodás alkalmazott területein eltérő utakon, de mindig előnyhöz jutás és juttatás eszközeként kezelték a 'kritikai gondolkodást'. A téma feldolgozásának általános és speciális fejezeteit a prevenció érdekében egy elkülönített blokkban kezeljük. Itt arra utalunk, hogy bár régi, mégis a szakemberek újként vagy

³¹https://www.google.hu/search?q=critical+thinking&biw=1215&bih=846&tbm=isch&imgil=tWQV6q201yHbGM%253A%253BXWKBDyIbGorl_M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.thinkwatson.com%25252Fthink-red%25252Ffred-critical-thinkingmodel&source=iu&pf=m&fir=tWQV6q201yHbGM%253A%252CXWKBDyIbGorl_M%252C_&usg=__TDtieSBiPL7iTioW_wJvucBSAXI%3D&ved=0CEsQyjc&ei=UrBxVafRK8XwUOaBbugN#tbm=isch&tbs=rimg%3ACdOclvsQA1POIjNt7UYTdBJBbCqPtmGe13K_1TBkNe-Xk3U2WeWMyGtwZagBe4F3IvEqPL9NqZPRFKzMsg7xLlAaxCoSCc23tRhN0EkFEVZe3zn6652hKhIJsKo2YZ7XcoRPbLnLJYfHx8qEgn9MGQ175eTdREegFjGfg4rXyoSCTZZ5YzIa3BIEstkCM-D01U-KhIqAF7gXeW8SoRHXELc2JKzwqEgk8v02pk9EUrBFjqOgE7aytXioSCcyyDvGUsBrEEZUJpUG8uumA&q=critical%20thinki ng&imgrc=_pmOcXmbQcPC2M%253A%3B_ePMGa--Oaym6M%3Bhttp%253A%252F%252Findependent-living.weebly.com%252Fuploads%252F2%252F3%252F2%252F0%252F2320763%252F1414316_orig.jpg%253F306%3Bhttp%253A%252F%252Findependent-living.weebly.com%252Fself-exploration--skills-for-life.html%3B558%3B558 (2015.05.05.)

³² <https://www.pinterest.com/%252Fexplore%252Fstay-focused%252F%3B736%3B536> (2015.05.05.)

³³https://www.google.hu/search?q=Kritikai+gondolkod%C3%A1s+k%C3%A9p&biw=1215&bih=846&tbm=isch&imgil=SSDiBrIjwAVGM%253A%253BG1Dgv6Ynr6XzbM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fmoly.hu%25252Fkonyvek%25252Ffenyvesi-kristof-orban-jolan-szerk-tapasztalat-es-kritikai-gondolkodas&source=iu&pf=m&fir=SSDiBrIjwAVGM%253A%252CG1Dgv6Ynr6XzbM%252C_&usg=__SHw-AGFDx9qfwY3LKXQ2CMF9Qs%3D&ved=0CC4Qyjc&ei=irNxVcyUGMe5UbXVgLAG#imgdii=SSDiBrIjwAVGM%3A%3BSSDiBrIjwAVGM%3A%3BQQ4I6wcFyCSHxM%3A&imgrc=SSDiBrIjwAVGM%253A%3BG1Dgv6Ynr6XzbM%3Bhttp%253A%252F%252Fmoly.hu%252Fsystem%252Fcovers%252Fbig%252Fcovers_286341.jpg%253F1395481297%3Bhttp%253A%252F%252Fmoly.hu%252Fkonyvek%252Ffenyvesi-kristof-orban-jolan-szerkerzeki-tapasztalat-es-kritikai-gondolkodas%3B354%3B500 (2015.05.05.)

34

https://www.google.hu/search?q=critical+thinking&biw=1215&bih=846&tbm=isch&imgil=tWQV6q201yHbGM%253A%253BXWKBDyIbGorl_M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fwww.thinkwatson.com%25252Fthink-red%25252Ffred-criticalthinking-

model&source=iu&pf=m&fir=tWQV6q201yHbGM%253A%252CXWKBDyIbGorl_M%252C_&usg=__TDtieSBIPL7iTioW_wJvucBSAX1%3D&ved=0CEsQyjc&ei=UrBxVafRK8XwUOaBgugN#imgdii=tWQV6q201yHbGM%3A%3BtWQV6q201yHbGM%3A%3BdZmkzOovMpEI6M%3A&imgrc=tWQV6q201yHbGM%253A%3BXWKBDyIbGorl_M%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.thinkwatson.com%252Fwp-content%252Fuploads%252Fmainimage-redmodel.png%3Bhttp%253A%252F%252Fwww.thinkwatson.com%252Fthink-red%252Ffred-critical-thinkingmodel%3B585%3B255 (2015.05.05.)³⁵ <http://plato.stanford.edu/entries/abelard/>

megújítottként építik be a képzések menetébe mind az alap, mind a közép, mind a felsoktatásba, illetve a nem-formális speciális kurzusokba. Az elkülönített – kiemelt – kezelés szükségességét kultúrtörténeti háttér követeli meg, ám erről a modern alkalmazások – úgy tűnik – kevésbé vesznek tudomást. A logika számos ága közül figyelmünk egy-egy részre irányulhat. Például az ítéletlogika vagy ítéletkalkulus a formális logika azon ága, mely az egyértelműen igaz vagy hamis kijelentő mondatokkal, az ítéletekkel vagy – más szóhasználatnál – *kijelentésekkel* foglalkozik. Fő problémája az ezek között értelmezhető műveletek, a logikai műveletek, illetve a különféle levezetések tanulmányozása. – Az ítéletlogika tekinthető a matematika részének, és napjaink modern felfogásában annak is tekintjük, bár eredetileg a filozófia egy részterületeként fejlődött ki.¹

A mondottak alapján felértékelődnek a történeti alapok. Például LULLUS, Rajmund kombinatív gondolkozásmódja egyike azoknak a kiindulópontoknak, amelyek szerint tudásunkat rendszerezhetővé, átadhatóvá tehetjük. – Gyakorlati hasznosítás tekintetében kevés eredményről számolhatunk be. A korszerű próbálkozások, például technikai, műveleti szinten az RJR-modell (Ráhangolódás – Jelentésteremtés – Reflektálás modell) egy teljesen más megközelítést alkalmaz. Segítségével a tanításról és a tanulásról való gondolkodásmódunkat néhány tanuláselméleti meggondolás alapján formálhatjuk.²

A megértés igénye valóságos szomjúság. Ennek egyik eszközeként az is fontos, hogy pontosan fogalmazzunk, gondolatainkat a szavak közlő erejével kifejezzük, valamint a befogadott, hallott szavakat törekedjünk megérteni, hogy a közlő szándéka a lehető legteljesebben megértett legyen. – A szavak ereje is korlátozott, mégis a legkiválóbb eszköz a személyes kommunikációban a tartalmak megjelenítésében. – Az élet éppen a logika korlátozott mivolta következményeként mindig többletet hordoz a közölhető tartalmakhoz viszonyítva. A megértés a hallottak nagylelkű, nem szószerinti értelmezését is igényli szélsőséges helyzetekben. A kimondott szó hatása mindig tovább gyűrűzik a lélekben, továbbvezet. A beszéd nem csak a logika, hanem pl. a pszichológia eszközeivel is elemezendő. Más részről a szavakba nem foglalt tartalmak közvetítő szerepe sem hanyagolható el. A kritikai gondolkozás tehát a helyességen túl a megérthetőség és a teljes értelmezéssel való kapcsolata alapján is fejleszthető, elsajátítandó a sikeres működés érdekében.

A kritikai gondolkozás alkalmazásának útja a preventív eredmény létrehozásához:

¹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%8Dt%C3%A9letlogika>

² <http://www.nyest.hu/hirek/modszeresen-hogyan-tanithato-a-kritikai-gondolkodas>

Források

- ABAEARDUS, Petrus (1117), *Dialectica*. In: DE RIJK, L. M.: *Petrus Abaelardus: Dialectica*. Assen: Van Gorcum 1970.II. kiadás.
- ASTLEITNER, Hermann (1998), *Kritisches Denken: Basisqualifikation für Lehrer und Ausbilder*. Studien Verlag, Innsbruck
- BAILIN, S.(2002), Critical Thinking and Science Education.In:*Science and Education*, 11, 2002(11). 361-375.
- BEAN, J. (2001), *Engaging Ideas: the Professor's Guide to Integrating Writing, Critical Thinking, and Active Learning in the Classroom*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco. 301310.
- BEONIO, Maria Teresa (1970), *The Logic of Abelard*, Dordrecht, Reidel, 2-4.
- CONKLIN, Wendy (adaptation: Svenningsen, Brian), *Stratégies pour développer la pensée critique et créative - 8 à 12 ans*.
- CSAPÓ Benő (1998), *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó, Budapest
- DANIEL, M.-F., (2001), Philosophical Dialogue Among Peers:a Study of Manifestations of Critical Thinking in Pre-service Teachers. In: *Advances in Health Sciences Education*, 2001,6. 49-67.
- GLASER, Edward M. (1941), *An Experiment in the Development of Critical Thinking*, Teacher's College, Columbia University
- JOINER, R. & JONES, S. (2003), The effects of communication medium on argumentation and the development of critical thinking. *International Journal of Educational Research*, 39, 861871
- KLAER, K. J. (1996), Teaching inductive reasoning: some theory and three experimental studies. *Learning and Instruction*, 6(1)
- KNEALE, William & Marta (1962), *The Development of Logic*, Oxford: Clarendon 203-204.
- KUHN, D. (2004), Metacognition: a Bridge Between Cognitive Psychology and Educational Practice. http://www.fndarticles.com/p/articles/mi_m0NQM/is_4_43/ai_n8686064 (2005 04.15.)
- RUZSA Imre (1988), *Logikai szintaxis és szemantika I.*, Akadémiai kiadó, Bp., 1988.; SPIRO, R. J. és mts.(1988), Cognitive flexibility theory: Advanced knowledge acquisition in illstructured domains. In *The tenth annual conference of the cognitive science society*. Hillsdale
- SWATRIDGE, Colin (2014), *Oxford Guide to Effective Argument and Critical Thinking*. Paperback. Elérhető még eBook formában.
- TISHMAN, S., E. JAY et D. PERKINS (1993), *Teaching Thinking Dispositions: from Transmission to Enculturation*, *Theory into Practice* 32(3), 1993, p. 147-153.